

KUNNSKAPSBANKEN

UTVALGTE RESULTATER AV NORSK FAGLIG SAMARBEID

Innledning

Deling av kunnskap fra mange sektorer har bidratt til resultater i bistanden. Å stille den etterspurte norske kompetansen til rådighet for partnere i samarbeidslandene over tid vil bidra til en bærekraftig utvikling.

Kunnskapsbankens programmer er i forskjellige faser. Flere av programmene har oppnådd gode resultater over lang tid gjennom institusjonelt samarbeid der norske institusjoner over flere år har samarbeidet med lokale aktører. Andre program er i etableringsfasen og er godt i gang med å bygge tillit hos lokale institusjoner som vil legge et viktig grunnlag for videre samarbeid.

I dette heftet følger et utvalg av resultater gjennom institusjonssamarbeid innen de forskjellige programmene. Det vil først bli gitt en overordnet tematisk oversikt over resultater, etterfulgt av resultateksempler fra hvert av programmene i Kunnskapsbanken.

Det presiseres at det her har blitt lagt vekt på å fremheve de positive resultatene. Kunnskapsbanken arbeider med å bruke de lærdommene som kommer av manglende resultater til å gjøre operasjonelle endringer slik at samarbeidet forbedres.

Resultatene som presenteres sier noe om hva de forskjellige programmene har oppnådd innenfor sin sektor. Programmene bør samordnes og koordineres ytterligere på tvers av sektorer og landegrenser, slik at synergier kan utnyttes og utviklingsgevinster høstes. Dette er målet med Kunnskapsbanken.

Vi håper heftet er til nytte. God lesing!

Hilsen Kunnskapsbanken

Bhutan Foto: Ken Opprann

Tematisk evaluering av kapasitetsutvikling i offentlig sektor

I 2015 lanserte Norad evalueringsavdeling en tematisk evaluering av norsk støtte til kapasitetsutvikling¹. Evalueringen ble igangsatt på bakgrunn av at mange bistandstiltak har dette som et hovedmål eller som en viktig komponent, men lite systematisk arbeid var blitt gjort for å vurdere hvor effektivt slik bistand er.

Evalueringsteamet undersøkte 19 norske tiltak for å styrke kapasitet i offentlig sektor. Tiltakene dekker mange ulike sektorer i ni land, og de fleste har pågått over mange år. Det gjelder for eksempel støtte til utvikling av nasjonal statistikk, forskning og høyere utdanning, energi og fiskeriforvaltning.

Konsulentenes konklusjoner:

- Mottakeransvar, fleksibilitet og tilpasningsevne, og langvarig forpliktende samarbeid – gjerne over mer enn ti år – trekkes fram som oppskrift på suksess for norsk støtte til offentlige institusjoner i utviklingsland.
- I 15 av de 19 tiltakene kunne evalueringsteamet identifisere forbedringer i institusjonenes kapasitet, og i 14 tilfeller mener teamet at den norske støtten er litt av forklaringen på disse forbedringene.
- Erfaringene med «twinning» har i mange tilfeller vært gode. Resultatene synes å være best i de tilfellene der mottakerinstitusjonen på den ene siden opplever «eierskap» til prosessen og har stor innflytelse på virksomheten, mens giver på andre siden er fleksibel og tilpasningsdyktig og samarbeidet er av langsiktig karakter på over minst ti år.

¹ [Hentet fra evalueringsavdelingens nettsak](#)

- Blant andre suksesskriterier som trekkes frem i rapporten er at det er interesse i mottakerinstitusjonen og nasjonale myndigheter for de norske bidragene. Videre må samarbeidspartnerne ha noenlunde like visjoner.

- Det er dessuten viktig at mottakerinstitusjonene har kapasitet til å bruke den nødvendige tid og ressurser til å gå gjennom krevende prosesser, noe som ofte ikke er tilfellet når offentlige institusjoner og samarbeidspartnerne er svake og/eller underfinansierte.

- I tillegg sier rapporten at norsk støtte til kapasitetsutvikling bør avgrenses til områder der Norge har spesiell kompetanse, og trekker fram statistikk og oljeforvaltning som eksempler der Norge er spesielt langt framme.

Konsulentenes anbefalinger:

- Samarbeid med norske institusjoner kommer godt ut av evalueringen. Men rapporten stiller viktige spørsmål rundt at mottakerinstitusjonen ofte ikke kan velge mellom flere forskjellige partnere.

- Videre anbefaler rapporten at det gjøres mer systematiske vurderinger av alternativer før man konkluderer på støtte til institusjonsutvikling, blant annet for å vurdere om man skal knytte bistanden opp mot norske institusjoner.

- Ved institusjonssamarbeid foreslås det å legge mer vekt på grundig vurdering av de norske samarbeidsinstitusjonenes kapasitet, og vurderinger av hvilken institusjon som er best egnet til å bidra. Videre anbefaler rapporten at institusjonene som tar del i slikt samarbeid må forplikte seg til å følge noen grunnleggende retningslinjer.

Hovedbudskap fra Norads resultatrapport 2017, «Kunnskap mot fattigdom»²:

Hovedbudskap

1 BÆREKRAFTSMÅLENE KREVER KUNNSKAP OG KAPASITET

For å nå bærekraftsmålene må offentlig sektor i utviklingsland ha kapasitet til å gjennomføre samfunnsoppdraget. Utviklingslandene etterspør i større grad faglig rådgivning og ser økt kapasitet og økonomisk utvikling som avgjørende for å komme seg ut av bistandsavhengighet.

2 UTVIKLINGSLAND VIL HA NORSK KOMPETANSE

Programmer som *Olje for utvikling*, *Skatt for utvikling*, *Fisk for utvikling* og *Likestilling for utvikling* er basert på etterspørsel fra samarbeidsland. Innsatsen har bidratt til bedre systemer i mange institusjoner. I flere tilfeller kan innsatsen spores på samfunnsnivå.

3 MÅ TA TIDEN TIL HJELP

Utvikling av kapasitet skjer gradvis. Langsiktig støtte legger til rette for forutsigbarhet og tilpasning over tid.

4 MÅ FORSTÅ LOKALE FORHOLD

Forståelse for lokale maktforhold er viktig for å få til endringer i styresett og offentlig forvaltning. Uten politisk vilje, blir det ingen endring. De beste løsningene er forankret i lokale behov.

5 VANSKELIGST DER BEHOVENE ER STØRST

I sårbare stater er kvaliteten på offentlig sektor lav. Det er få eksisterende strukturer, lavt utdanningsnivå og begrensede ressurser til å utvikle og vedlikeholde kapasitet.

6 FAGLIG SAMARBEID ER VIKTIG FOR NORGE

Samtidig som norske fagmiljøer kan gi verdifulle bidrag, bidrar engasjementet også til kunnskap som er nyttig for Norge, ikke minst i internasjonalt normativt arbeid.

7 SKATTESAMARBEID ER VIKTIG

Offentlige inntekter er en forutsetning for bærekraftig utvikling. Myndigheter må ha inntekter til å finansiere infrastruktur og tjenester. Like viktig er det å bruke pengene til fellesskapets beste.

8 GODE FAGPERSONER IKKE NOK

Kapasitetsutviklingen må være forankret i institusjoner på begge sider, for å unngå for stor avhengighet av enkeltpersoner.

Olje for Utvikling

Olje for utvikling (Ofu) har 14 samarbeidsland og nedenfor følger et utvalg resultater på landnivå for 2017.

Ghana

Ofu har bistått Ghana siden 2007 og har blant annet bidratt til følgende resultater:

- Samarbeidet mellom SSB og Ghana Statistical Service har bidratt til foretaksundersøkelsen (Integrated Business Establishment Survey), planlegging av et bedriftsregister og utvikling av spørreundersøkelser for å samle inn infomasjon om oljeinvesteringer i Ghana. Dette er viktige byggesteiner i nasjonalregnskapet.
- Ghanesiske myndigheter avholdt åpne konsultasjonsrunder i forbindelse med gjennomføringen av en strategisk miljøkonsekvensanalyse av Voltain Basin-området. Dette har bidratt til å øke befolkningens forståelse og kunnskap om petroleumssektoren og dens påvirkning på miljø og samfunn.

Tanzania

Ofu har bistått Tanzania siden 2013 og har blant annet bidratt til følgende resultater:

- En første fullskala beredskapsøvelse for oljeutslipp ble planlagt og utført utenfor kysten av Zanzibar. Øvelsen involverte både statlige og ikke-statlige ressurser fra fastlandet i Tanzania, Zanzibar og Mafia-øya. Øvelsen gav interessenter en bedre forståelse av rolle- og ansvarsfordelingen ved et oljeutslipp i tillegg til å belyse både styrker og svakheter i eksisterende prosedyrer og utstyr.
- En konsekvensutredning for petroleumsaktiviteter utenfor kysten av Zanzibar ble gjennomført med støtte fra Ofu-programmet.

Oljevernøvelse i Stavanger og Tanzania. Foto: Ken Opprann

Uganda

Ofu har bistått Uganda siden 2006 og har blant annet bidratt til følgende resultater:

- Etablering av petroleumslov og miljølov og tilhørende forskrifter. Gjennomføring av høringsrunder.
- Modellavtaler for regulering av vilkår mellom myndigheter og selskaper
- Tildeling av nye feltlisenser.
- Konsekvensutredning for petroleumsaktiviteter i Lake Albert området.
- Beredskapsplaner for olje-forurensning og håndtering av miljøfarlig avfall.
- Utvikling av nasjonalregnskap som inkluderer petroleumssektoren.
- Utviklingen av en kommunikasjonsstrategi der åpenhet om utviklingen i sektoren spiller en viktig rolle.

Libanon

Ofu-programmet har siden oppstarten i 2006 hatt avgjørende betydning for utviklingen av rammebetingelsene, styringsstrukturen og kompetansen i den libanesiske petroleumsforvaltningen;

- Viktige milepæler i fase 1 omfatter utviklingen av oljepolitisk strategi i 2007, petroleumslov i 2010, petroleumsforskrifter i 2013 og strategisk konsekvensutredning i 2012.
- Programmet har også bidratt til å utvikle rammeverket for reguleringsmyndigheten, Lebanese Petroleum Administration (LPA), etablert i 2012.
- LPA gjennomførte sin første lisensrunde i 2017. Libanon endte opp med å tildele to lisenser for leting og produksjon til et konsortium ledet av Total.
- Kontraktene er i sin helhet publisert på LPAs nettsider.

²Norads resultatrapport 2017.

Fisk for Utvikling

Fisk for utvikling (Ffu) fortsetter Norges fiskeribistand og nedenfor følger et utvalg resultater.

Sri Lanka

Gjennom institusjonssamarbeid med srilankiske myndigheter har Norge bistått med kurs i utforming av studier, datainnsamling og fiskebestandsestimering. Det er nå utformet standarder for datainnsamling ved prøvetaking i felt, og fire havforskere fra Sri Lanka ble sendt til opplæring i Norge, og deltok blant annet i en forskningsstudie. Målet for samarbeidet er å forbedre forvaltningen og bevaringen av marine ressurser i Sri Lanka og gi myndighetene verktøyene for å fastslå den langsiktige maksimale bærekraftige avkastningen fra fiskeriet til fordel for samfunnet, for lokale fiskere, fiskeindustrien og forbrukere. Prosjektet er et institusjonssamarbeid mellom Sri Lankan National Aquatic Research and Development Agency of Sri Lanka (NARA), National Aquaculture Development Authority of Sri Lanka (NAQDA) og Havforskningsinstituttet.

Norge har også bistått med juridisk bistand for å formulere en nasjonal fiskeri- og akvakulturpolitikk. Et forslag til lovgivning ble ferdigstilt i 2017 og et nytt utkast ble levert til Ministerrådet i begynnelsen av 2018. En plan for oppdatering av den nasjonale loven om utvikling av akvakultur er også ferdigstilt.

Som følge av norsk støtte i 2017, ventes det at Sri Lankas forskningsfartøy Samuddrika nå vil ha en betydelig forbedret kapasitet til marin forskning etter å ha gjennomgått oppgraderinger ved et verft i Colombo, basert på norske anbefalinger. En styrings- og en undersøkelseskomité er også opprettet for å planlegge fartøyets aktivitet. I løpet av 2017 ga en kartleggingsstudie uvurderlig informasjon om fiskeriet langs alle landets kystdistrikter. En forvaltningsstrategi basert på dette er nå under utarbeidelse.

Vietnam

I Vietnam har Norge bidratt til utvikling av lovverk, økt forskningskompetanse, utdanning og forvaltning som har ført til institusjonell utvikling og bedre ledelse av fiskerisektoren. Samarbeid mellom Nha Trang University (NTU) og norske universiteter har bidratt til bedre undervisning og forskningsmiljøer. Samarbeidet har bidratt til at Vietnams første internasjonale masterprogram i marin forvaltning og klimaendringer har blitt etablert.

I perioden 2005-2015 økte oppdrettsproduksjonen i Vietnam med 7,1 prosent årlig. Den totale eksportverdien fra sektoren økte fra 2,4 milliarder USD i 2004 til over 7 milliarder USD i 2016. Regulering av hvordan fangsten ivaretas og bearbeides har bidratt til vekst i eksportsektoren, som igjen har skapt sysselsetting. Utviklingen av oppdrettsnæringen har også bidratt til økt sysselsetting av kvinner, da kvinner lettere får arbeid i oppdrettsnæringen enn i fiskerisektoren. Veksten ville ikke vært mulig uten lov og regelverk og tilstrekkelig fagkompetanse.

Nansen-programmet

Siden starten på 70 tallet, har forskningsfartøyet Dr. Fridtjof Nansen representert "the state of the art" innen marin- og fiskeriforskning. Innsamlet data ble tidlig digitalisert og organisert i databaser. Blant annet har alle fiskearter som er fanget, inklusive informasjon om bestand, geografisk posisjon og en rekke biologiske parametere, blitt systematisk digitalisert gjennom årene. Disse historiske dataene har partnere i samarbeidsland mulighet til å bruke, blant annet til havforskning og fiskeriforvaltning. Noen eksempler på hvilke typer data som i dag er digitalisert gjennom Nansen-programmet, er:

- Status av fiskeriressurser for fiskeriforvaltning.
- Trender i ressurser og biologisk mangfold i forhold til fiskepress eller annen menneskeskapt påvirkning som klimaendringer. Dette er av betydning for strategisk planlegging og havforvaltning.
- Kartlegging av marine økosystemer (ressurser, biologisk mangfold, miljø etc.) for marin arealplanlegging.
- Akademisk forskning. Mange partnere tar høyere utdanning (master- og dr. grad) med data innsamlet gjennom Nansenprogrammet.

Oppdrettsfiske i Vietnam og forskningsfartøyet Dr. Fridtjof Nansen. Foto: Ken Opprann

Skatt for Utvikling

Skatt for utvikling (Sfu) ble først etablert i 2011. Det gis støtte for å styrke nasjonale skattesystemer og utviklingslandenes nasjonale ressursmobilisering gjennom assistanse til forskning via bilaterale, multilaterale og sivilsamfunnskanaler. Den bilaterale landinnsatsen har hittil vært konsentrert i Zambia, Tanzania og Mosambik hvor Norge har støttet både institusjonssamarbeid og reformprogram.

I tråd med Addis Tax Initiative og Finansiering for utvikling av Bærekraftmålene inngikk Norge i 2015 en forpliktelse om å doble sin skatterelaterte innsats innen 2020. Det vil si å øke satsingen til 270 millioner kroner per år. Som en følge av dette har Norge i 2017-2018 lansert en strategi og en opptrappingsplan for Sfu. Det har også blitt etablert et sekretariat i Norad for programmet.

Gitt at programmet er i en opptrappingsfase er det foreløpig i hovedsak de eksisterende bilaterale tiltakene som kan vise til resultater og et mer komplett resultatrammeverk med flere eksempler på resultater vil først bli synlig i årene som kommer. Sfu vil utvikle resultatrapporteringen fra 2019 slik at ulike nøkkelaktiviteter og resultater kan fremvises på tvers av ulike tiltak og komponenter. Nedenfor følger derfor et utvalg av resultater med et fokus på det bilaterale samarbeidet og særlig institusjonssamarbeid innenfor skatt:

Tanzania

Norge har bidratt med skatterelatert bistand i Tanzania i over ti år. I første fase var det et fokus på skattepolitikk via institusjonssamarbeid mellom finansdepartementene. De siste årene har samarbeidet dreid seg om å fremme effektiv skatteadministrasjon i det tanzanianske skattedirektoratet (TRA). Dette omfatter blant annet et institusjonssamarbeid med det norske Skattedirektoratet, med fokus særlig på kapasitetsutvikling innen risikokontroll og skattlegging av store selskaper.

Norske eksperter bistod i skatterevisjoner for de største gruveselskapene i landet. I flere av skattesakene fulgte år med administrative og rettslige ankeprosesser knyttet til fortolkning av lovgivning, forskrifter og praksis. Den mest omfattende saken involverte det største gruveselskapet i Tanzania, som eide tre av de fem største gullgruvene. Den samlede ekstraskatten fra denne saken ble beregnet til rundt en milliard kroner. Norske eksperter bidro til ferdigbehandling av disse sakene. I tillegg ble påfølgende rettsprosesser og ankesaker fulgt opp med faglig støtte og dialog, som bidro til etablering av praksis i det tanzanianske rettsvesenet.

Zambia

Skatteinntektene fra gruvesektoren har økt betydelig siden norsk bistand til Zambia på skatteområdet startet i 2006. Ifølge offisielle tall ble målet om å øke gruveskattens andel av BNP hvert år i perioden 2011–2013 nådd. Institusjonelt samarbeid mellom Skatteetaten, flere skatteregioner i Norge og zambiske skattemyndigheter (ZRA) begynte i 2011. ZRA samarbeider også med OECD, Verdensbanken, og tyske og amerikanske skattemyndigheter. Skatteetaten holder kontakt med prosjektlederne fra disse programmene for å unngå dobbeltarbeid.

I første delen av programmet finansierte den norske ambassaden en ekspert på gruvebeskatning fra det internasjonale pengefondet (IMF). Det ble utarbeidet en manual i gruvebeskatning og startet et arbeid med å etablere et universitetsstudium om gruvevirksomhet og gruvebeskatning.

Norske eksperter jobbet sammen med zambiske kolleger i opplæring i bruk av nye verktøy, utarbeiding av forslag til endringer i lover og håndtering av konkrete skattesaker. Siden 2011 har antall årlige bokettersyn firedoblet. I tillegg er det opprettet en egen gruveskatteenhet og det har blitt innført nye regler for innbetaling av merverdiavgift på leveranser til gruvesektoren.

Rosario Fernandes, president Mosambiks skattedirektorat. Foto: Jan Speed

Institusjonssamarbeidet innen energi

Nedenfor følger et utvalg av resultater for programmet for ren energi.

Mosambik

Sammen med Norge og andre partnere, har Mosambik økt sin kraftproduksjon, utviklet kraftnettet og økt kompetansen hos viktige institusjoner i landets energisektor. Norge har tilbudt kursing og utdanning til mer enn 800 ansatte i forskjellige statlige institusjoner. Norge har hjulpet Mosambik med å utvikle reguleringen av energisektoren gjennom fokus på å utvikle regelverk for private investeringer i kraftproduksjon og bygge kompetanse innenfor anskaffelser og kontraktsforhandlinger med private utviklere. Kombinasjonen av kapasitetsbygging og investeringsstøtte har resultert i 1750 km med kraftlinjer og oppkobling av mer en 200 000 mennesker til kraftnettet. Ytterligere 80 000 har fått tilgang til små-skala husholdningssystemer og mer enn 400 000 har fått tak i kokeovner for renere og mer kostnadseffektiv matlaging.

Bhutan

På 80-tallet hadde kun 1 prosent av landets befolkning tilgang til kraft. I dag har nesten hele befolkningen tilgang til strøm og landet har eksportert elektrisitet til India siden 2007. Inntektene fra dette utgjør 25 prosent av landets inntekter og vil sannsynligvis øke med videre utbygging av energisektoren. Norge har støttet Bhutans utvikling av vannkraft siden 1980-tallet og institusjonssamarbeid mellom Bhutanske myndigheter og NVE startet i 2000. Støtten har hjulpet energimyndighetene i Bhutan å utnytte vannressurser på en effektiv måte, og landet har forbedret sin institusjonelle kapasitet til å håndtere de store energiressursene.

Elektrisitetssamarbeid i Mosambik.
Foto: Ken Opprann

Mount Coffee, vannkraftverk i Liberia,
Foto: Jan Speed

Samarbeidet med Norge begynte med opplæring og kapasitetsutvikling for myndighetene og norske konsulenter har bidratt i planleggingen av store vannkraftverk. Som et resultat av institusjonssamarbeidet har det også blitt utviklet strategier for utnyttelse av sol-, bio- og vindenergi.

Liberia

Det er bygget opp et velfungerende hydrologisk nettverk som dekker hovedelvene i Liberia gjennom et samarbeid mellom Ministeriet for landområder, gruvedrift og energi (MLME) og NVE som nå driftes helt av Liberian Hydology Services (LHS). Data har blitt brukt i driften av Mt. Coffee vannkraftverket. Dersom kontinuerlige målinger blir videreført, vil disse dataene være uvurderlige i den fremtidige utviklingen av den liberiske kraftsektoren.

NVE har bidratt med etableringen av et juridisk kontor i MLME som la grunnlaget for den nye elektrisitetsloven som trådte i kraft i oktober 2015. Den nye loven vil danne grunnlaget for den fremtidige elektrisitetssektoren i Liberia med nytt regelverk og en egen regulator vil bli etablert.

Norge har støttet rehabiliteringen av Mt. Coffee vannkraftverket i Liberia sammen med KfW Development bank, European Investment Bank og Millenium Challenge Corporation. Organiseringen startet i 2010 og den første av fire generatorer ble satt i drift i slutten av 2016 og kraftverket ble ferdigstilt i 2018. Opp til 1000 arbeidere har vært ansatt i konstruksjonsperioden og mange av disse har fått opplæring og nye ferdigheter som kvalifiserer de til fremtidige stillinger. Opplæring av lokale operatører for å utvikle en kvalifisert stab for fremtidig drift av kraftverket pågår. Gjennom hele prosjektet har opplæring i helse, miljø og sikkerhet (HMS) vært en viktig del for å unngå ulykker og øke bevissthet.

Ytterligere informasjon finnes i følgende rapporter:

[The Clean Energy Initiative](#) - (Se spesielt i kapittel 7 om kapasitetsbygging)

[Bhutan](#)

[Uganda](#)

[Mosambik](#)

Høyere utdanning

Norge har et langsiktig og omfattende samarbeid for kapasitetsbygging av høyere utdanning og forskning (NORHED). Hovedplattformene er NORHED- og EnPe-programmene som er basert på institusjonssamarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner i utviklingsland og Norge. Partnerskapsmodellen er basert på sør-sør-nord samarbeid med avtalepartner i sør som leder programmet. Dette er sentralt for lokalt eierskap og bærekraft.

NORHED

244 studieprogrammer på Master- og PhD-nivå utviklet, hvorav 135 er nye. Over 10 000 studenter innrullert og 5 100 uteksaminert i NORHED-støttede studieprogram
Over 1 500 studenter har fått stipend, hvorav 52% kvinner

EnPe

23 masterprogrammer opprettet 430 masterstudenter og 62 PhD-studenter innrullert i EnPe-støttede studieprogram (hvorav 150 uteksaminert i første fase)
33 % av masterstudentene er kvinner. Andel kvinner i PhD-programmer økt fra 0 til 23%.

Et prosjekt i samarbeid med Universitetet i Tromsø, Universitetet i Bergen, Nha Trang University i Vietnam og Ruhuna University på Sri Lanka har bidratt til etablering av Vietnams første internasjonale masterstudie innen fiskeriforvaltning og klimaendringer. Dette har ført til at vietnamesiske studenter i mindre grad reiser utenlands for å ta slik utdanning, og at studenter fra andre land kommer til Vietnam for å ta mastergrad. Vietnams arbeid med fiskeriforvaltning har blitt anerkjent i regionen, og forskere fra flere land besøker Akvakulturfakultetet ved Nha Trang University for å lære metoder utviklet der. Universitetet opprettet nylig et regionalt «Center of Excellence» innen bærekraftig fiskeri.

Et prosjekt i samarbeid med Universitetet i Oslo, University of Zimbabwe, University of Malawi, University of Zambia og University of Nairobi har bidratt til styrking av retten til likestilling og ikke-diskriminering i jusutdanningen i Zambia, Zimbabwe, Malawi og Kenya. Ved University of Zimbabwe skal det innføres obligatoriske kurs i kjønn og rett, samt likestillings- og diskrimineringsrett. Uteksaminerte studenter har bidratt til integrering av likestilling i Zimbabwes grunnlov. Prosjektet har også bidratt til positive endringer i hvordan politiet i Zambia jobber med voldtektssaker.

Et prosjekt i samarbeid med Universitetet i Tromsø, University of Kwa Zulu Natal i Sør-Afrika, Instituto Superior De Ciencias De Saude i Mosambik og University of Malawi har bidratt til riktigere bruk av antibiotika og bedre håndtering av infeksjonssykdommer i Malawi og Mosambik gjennom å fremskynde utviklingen av nasjonale handlingsplaner på antibiotikaresistens i tråd med internasjonalt regelverk. Prosjektet er anerkjent av Verdens helseorganisasjons regionale kontor for Afrika som et foregangsprosjekt. Nasjonale referanselaboratorier for påvisning av antibiotikaresistens er etablert i begge land, og overvåkingssystemer for infeksjonssykdommer og antibiotikabruk er utviklet.

Innovative løsninger innen fornybar energi

Eksempel 1:

Partnere: NTNU og universiteter i Etiopia, Tanzania, Uganda og Mosambik. Prosjektet forsker blant annet på hvordan solenergi kan lagres i varmebatterier til bruk for matlaging på en kostnadseffektiv måte. En pilot er utviklet, og testes for bruk i skoler og helsestasjoner i samarbeid med private aktører. Dette er et eksempel på hvordan akademia og næringsliv kan samarbeide med å utvikle miljøvennlige innovasjoner som kan bidra til å heve levestandarden til befolkningen på landsbygda.

Eksempel 2:

Partnere: Hawassa og Mekelle University i Etiopia og NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet) Prosjektet jobber med å bedre bærekraftig produksjon og bruk av fornybar bioenergi på landsbygda i Etiopia som alternativ til importerte petroleum-senergikilder som landet er svært avhengig av i dag. Det forskes blant annet på utvikling og lokale tilpasninger av bioenergikilder, og på bruk av biogass, herunder virkninger for kvinner og likestilling. Forskningen legger grunnlag for oppskalering av fornybar energi med positive effekter for befolkning og miljø.

Innovasjon

Visjon 2030-mekanismen skal bidra til videreutvikling og oppskalering av helse- og utdanningsinnovasjoner som kan bidra til fattigdomsreduksjon i land som mottar norsk bistand. Norad har det overordnede ansvaret for mekanismen, men samarbeider med Forskningsrådet og Innovasjon Norge om forvaltning av midlene.

To av prosjektene, et ledet av SINTEF i samarbeid med lokale partnere i Tanzania, og et ledet av Høgskolen på Vestlandet i samarbeid med lokale partnere i Tanzania, skal utvikle tilpassede hjelpemidler og undervisning for barn med henholdsvis hørsels- og synsnedsettinger i Tanzania og dermed sikre at de får bedre tilgang til grunnskole og økt læringsutbytte. Det tredje prosjektet ledet av Strømmestiftelsen i samarbeid med Fafo og lokale partnere i Niger vil se på en lavkostnadsmekanisme for å reintrodusere elever som har falt fra i barneskolen til utdanning på ungdomsskolenivå i Sahel-regionen. Det fjerde prosjektet ledet av Basic Internet Foundation i samarbeid med lokale partnere i Tanzania vil tilby lav-kostnads internettilgang og informasjonstjenester med innhold tilpasset for helse- og utdanningsformål, entreprenørskap og jobbtilgang for unge og kvinner i Tanzania. De fire prosjektene er godt i gang og viser lovende fremdrift.

Et av prosjektene som nærmer seg ferdigstilling er ledet av Leap Learning AS i samarbeid med Redd Barna. Dette prosjektet har utviklet og testet teknologibaserte læringslabber for bruk i skoler og av NGOer. Prosjektet har testet produktene i Somalia og har oppnådd lovende resultater og har møtt stor interesse. Et annet prosjekt ledet av Eyasys AS utvikler solenergiløsninger, opplæringsmateriell og utstyrspakker for entreprenører, som skal legge til rette for entreprenørskap, yrkesopplæring og næringsutvikling. Prosjektet gjennomføres i Uganda og Kenya i første fase, og har betydelig potensiale for å bidra til økonomisk vekst, jobbskaping og bedre levestandard.

Foto: Ken Opprann

Likestilling for utvikling

Programmet Likestilling for utvikling (LIKE) er i støpeskjeen. I første rekke arbeides det med å utvikle et samarbeid med Nepal og Etiopia. Norske offentlige institusjoner er trukket inn i arbeidet med å utvikle samarbeidet med partnere i Nepal og Etiopia. I både Nepal og Etiopia har Norge (ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Barne- og likestillingsdepartementet, Den norske ambassaden, UD og Norad) etablert dialog med likestillingsdepartementene samt statistikkbyråene. Sammen har partene utarbeidet konseptnotater, som skisserer mulige samarbeidsområder innen likestillingsfeltet. Disse konseptnotatene vil danne grunnlaget for den videre utviklingen av landprogrammer.

Statistikksamrådet

Statistikkprogrammet har bevilget støtte til kapasitetsutvikling i nasjonale statistikkinstusjoner i Malawi, Eritrea, Uganda, Mosambik, Sør-Sudan, Kirgisistan og Palestina.

Etterspørsel fra bistandsmyndigheter og oppfordring fra FN om å utvikle kapasitet innen offisiell statistikk i utviklingsland har ført til at institusjonelt samarbeid mellom SSB, UD og Norad har blitt etablert gjennom konsultasjonsmøter på toppledernivå og en arbeidsgruppe. SSB, norske skattemyndigheter, Kartverket og Brønnøysundregistret samarbeider om å utvikle et program for å bistå utviklingsland i forbedringen av deres kjerneregistre og i utviklingen av løsninger for å dele og utveksle informasjon.

SSB har samarbeidet med National Statistical Commission of the Kyrgyz Republic (NSC) siden 2006. Det institusjonelle samarbeidet har gjort det mulig å utvikle nye systemer og rutiner. Fagfolk fra de to organisasjonene har jobbet sammen for å forbedre statistikkområder og NSCs administrative kapasitet. Kunnskapstveksling fant sted gjennom ulike aktiviteter: Korttidsbesøk fra SSB til NSC, studiebesøk fra NSC til Norge, langtidsrådgivere fra SSB stasjonert i Bishkek og prosjektkoordinering på begge sider. Et tiårig samarbeid har lagt grunnlag for stor gjensidig tillit mellom institusjonene og ført til økt kapasitet i NSC, som videre har styrket institusjonens evne til å arbeide videre på egenhånd.

Midtveigjennomgangen fra 2016 konkluderte at «mottakeren ser ut til å ha tatt fullt eierskap til sin del av prosjektet og som følge av dette også eierskap til resultatene av samarbeidet».

Workshop for å diskutere mulige samarbeidsområder under et mulig LIKE-program i Etiopia.

Skattedirektoratet i Tanzania. Foto: Marte Lid

